

püspököt küldte Prágába azzal, hogy a vádlottat kísérje Avignonba. IV. Károly nem mert ellenkezni, Cola di Rienzo is vágyódott helyzetének tisztázására. Így a pápa megbízottai júniusban foglyukkal útnak indultak Avignon felé.

XVII. Avignonban.

A *Vita* írója, közvetett úton bizonyára a volt tribun saját elbeszéléséből merítve, Cola di Rienzo útját Avignonba valóságos diadalmenetként írja le: „Útjában mindenütt felkelt a nép és nagy csoportokban kiáltozva sietett feléje. Tartóztatták és ajánlkoztak, hogy megmentik a pápa karmai közül. Ő azonban valamennyiüknek így felelt: „Önként megyek, senki által sem kényszerítve!” Megköszönte jószágukat és így haladt tovább városról-városra. Egész útján ünnepelték. Alig hogy meglátták, csodálattal követték.” Valószínűleg Bajor Lajos délnémetországi hívei tüntettek mellette.

Avignonba érkezését Petrarca írja le Simonideséhez, Francesco Nelli firenzei priorhoz intézett levelében. Maga akkoriban Vaucluseben tartózkodott; a fogoly hiába kérdezősködött utána azonnal megjötték. Így a költő csak mások elbeszélése alapján sajnálkozik azon, hogy azt, aki oly nagy dicsőséggel uralkodott egykor a Kapitóliumon, a legnyomorultabb állapotban látják viszont. A végső megaláztatásból már csak az hiányzott, hogy megbilincselve hozzák.

A pápa egyébként bizonyos kímélettel bánt vele. Saját palotájának tornyában, az úgynevezett *Tour de Trouillas*-ban helyezte el, könyvtárából könyveket — Livium, egy bibliát — bocsátott rendelkezésére, konyhájáról adatott neki étkezést. De a toronyszoba boltozatáról lelógó súlyos lánc volt lábára erősítve, hogy szökését megakadályozza. Az ellene indított inkuizíciós eljárásról, mely egy Bertrand de Deux, Guido de Boulogne és Elias Talleyrand bíborosokból álló bizottság gondjaira volt bízva, semmi nyomunk sem maradt. Petrarcának a római néphez névtelenül intézett levele is csak a vádpontokra vonatkozólag árul el egyetmást. Bűne az, hogy a római népet nyilatkoztatta ki minden jog forrásának s a császárságot isteni eredetűnek mondta. Követelte, hogy a római császárság székhelye Rómában legyen, s Petrarca hozzáteszi: „*si imperium Romanum Rome non est, ubi, quero, est?*”

Inkuizíciós perről lévén szó, Cola di Rienzonak nem lehetett védőügyvédje. Avignoni barátai meg voltak félemlítve, maga Petrarca sem mert nyílt sisakkal pártjára kelni: ezért is maradt Vaucluseben. De véleménye szerint a római népnek lenne kötelessége, hogy volt tribunja mellett kiálljon és polgárát, akiben héthónapos tribunátusa alatt nemcsak Róma, hanem egész Itália remélt, méltatlan börtönéből kiszabadítsa. Az ő tettei nem büntetést, de dicséretet érdemelnek: „*non supplicio, sed premio dignus est.*” Követeljék hát a rómaiak, így kiált fel a hangulatainak hatása alatt gyakran színt változtató intuitív költő, az ítélkezés jo-

gát önmaguknak, vagy legalább azt sürgessék, hogy a pör teljes nyilvánosság előtt tárgyalassék le Avignonban!

Hány kihallgatást ejtett meg a pápa által kinevezett vizsgálóbizottság és hogy Cola di Rienzo az akkori szabályok értelmében megtagadta-e ünnepélyesen a terhére rótt heretikus nézeteket, melyek közül a legsúlyosabbakat a prágai érsek, a tribunnak még Avignomból is megismételt kérésére, a legnagyobb titokban tartotta, nem tudjuk. Csak arról van hírünk, hogy a maielloi Angelo testvér, kit most már „*angelus satanicus*”-nak nevez, hiába kísérelte meg, hogy újból közeledjék hozzá; volt híve e próbálkozását feljelentette és a leghatározottabban elutasította. Lehetséges, sőt valószínűnek tartjuk, hogy maga a pápa halogatta a döntést Cola di Rienzo ügyében, mert a bíborosok közül nem egy helyeselte a fogoly régebbi bírálatát az avignoni udvar fényűző, pazar, világias életéről. Közéjük tartozhatott Guido de Boulogne, akinek jóakarátát a volt római tribun még inkább megnyerte Raudnitz várában szerzett vallásos költeményének dedikációjával. Benne arra kérte őt, hogy javítsa ki esetleg akarátán kívül előforduló tévedéseit. Az sem lehetetlen, hogy maga Guido de Boulogne volt az, aki azt kezdte terjeszteni, hogy Cola di Rienzo voltakép nem is államférfi, hanem poéta s mint ilyen is ítélendő meg. Petrarca Simonideshez írott levelében ugyan gúnyolódik e szóbeszédnek és kifejti, hogy Cola di Rienzo — bár kiváló szónok (*vir facundissimus est et ad persuadendum efficax et ad oratoriam pronus*) — sem olyan munkákat nem írt, sem olyan tulajdonságokkal nem bír, melyek a vátesz értelemben vett poéta névre őt méltóvá tennék. De maga a fogoly kapva kapott a mentőötleten, mely szelídebb elbírálást biztosított részére. Írt Andrea Dandolo velencei Dogának, részletes adatokat kérve Velence 1353 augusztus 29-én a genovaiakkal szemben vívott győztes tengeri ütközetéről, azzal a sejthető szándékkal, hogy petrarcai hőskölteményben ünnepelje az eseményt. S e levelét olvasva, eszünkbe jut az a vallomás, mi egy őszinte pillanatában csúszott ki a tribun tollából: hogy Rómában helyét megállhassa, hol könnyelműnek (*fatuus*), hol histriónak, komolynak, együgyűnek, ravasznak, lelkesnek vagy ismét félénknek kellett mutatkoznia...

Andrea Dandolonak azonban talán azért is ír, mert — mint Noviforensis-barátjának örömmel újságolta, s ez miatta jókívánságait is eljuttatta hozzá — 1353 szeptember elején már tudta, hogy több mint egy évi avignoni fogság után börtönének ajtaja hamarosan meg fog nyílni, s máris politikai barátokat igyekezett magának gyűjteni.

Ezt a fordulatot Cola di Rienzo nem hirtelen keletkezett költői hírérdől, hanem VI. Kelemennek 1352 december 6-án, tehát négy hónappal kiszolgáltatása után bekövetkezett halálától várta. Utóda, az ostiai püspökből lett VI. Ince, Pierre Rogernek sok tekintetben ellentéte volt. Az avignoni udvar fényűző életét azonnal leépítette, a vígan élő prelátusokat állomáshelyükre parancsolta, a rokonok uralmát megszüntette. Szóval megvalósított a Cola di Rienzo által követelt reformok közül nem egyet.

Róma és az egyházi állam súlyos helyzetén is sietett segíteni. Ezt a feladatot Egidio Albornoz spanyol kardinálisra bízta, aki a mórok elleni küzdelemben kiváló hadvezérnek bizonyult. Ily adományokra nagy szüksége volt az új *vicario generale*-nak, mert Giovanni Vico prefektus, Cola di Rienzo volt esküdt ellensége, a pápai állam nagy részét a gyenge rektoroktól már elfoglalta, úgy hogy Albornoznak — aki 1353 augusztus 23-án hagyta el Avignont. — Perugia felől kellett Északolaszországban gyűjtött had-
dal, melyben Nagy Lajos királyunk segélycsapatai is szerepeltek, Róma felé nyomulnia. Ez az akció azonban a Cola di Rienzo bukása óta újra oligarchák vetélykedései közt hanyódó Rómán csak nagy sokára segíthetett.

Mikor VI. Ince 1353 szeptember 15-én megnyitotta a volt tribun börtönének ajtaját, azzal a tervvel tette, hogy az ő népszerűségét játssza ki újra a hatalmaskodó nemések ellentállásával és függetlenségre való törekvésével szemben. A pápa megszólításában a sátfanfajzatból most újból „*nemes férfiú*” lesz s a lovag (*miles*) címmel lovagfürdője Constantinus kádijában is igazolást nyer. Az egykori tribun személye Róma pacifikálására annál is inkább alkalmasnak látszott, mert a pápa bizonyára tudott arról, hogy montegiordanoi Giordano Orsini, Cola di Rienzo régi párt-
hive és most a Patrimonium rektora, augusztus 23-án érdeklődött fra Moreale, zsoldosvezérnél, vállalkozna-e arra, hogy katonáival Colát visszasegíti Rómába. Ugyanakkor a rómaiak és perugiaiak egy követsége kérte VI. Incét, hogy helyezze vissza Rienzot hivatalába. A volt tribun tehát rögtön kiszabadulása után azzal a küldetéssel indul Itáliába, hogy — míg Albornoz kardinális északról halad óvatosan dél felé — védje ki Giordano Orsini rektor segítségével Vico prefektus esetleges támadását Róma ellen, s ott, a nemesség ellensúlyozására, vegye át a kormányt.

XVIII. A kormány átvétele felé.

Az Avignonban megállapított terv azonban váratlan akadályba ütközött. A római néppárt ugyanis, mikor Cola di Rienzo szabadonbocsátásának ügye késett, szeptember 16-án egy volt tisztviselőjét, Francesco Baroncellit választotta meg kormányzóvá, s ez a „*tribunus secundus*” címet vette fel. Mivel pedig vele szemben Cola di Rienzo legfőbb a nemesség támogatásával léphetett volna csak fel, egyelőre a Patrimonium székhelyére, Montefiasconeba ment Giordano Orsini-barátjához. Baroncelli bukása után, 1354 elején a római néppárt a volt tribun egy másik párthívét, Guido de'Patrizit állította a városi igazgatás élére. Ezeket az eseményeket Cola di Rienzo, Albornoz seregénél tartózkodva, messziről szemlélte. De ugyanez év március 26-án a pápa a perugiaiak újabb szószólására már értesíti Albornozt Cola pártjának mozgolódásáról s arról, hogy maga is szívesen látná a volt tribunt újra Rómában; májusban pedig a Viterbo ostrománál seregében küzdő római néppártiak sürgették a biborosnál egykori vezérüknek visszatérését. Albornoz azonban egyrészt korainak tartotta, hogy